

Istoriografia literară română

N. Iorga

12

Ziceam că din prea multe pagini ale istoriografiei literare forghiste se aude tonul înjosirii autorilor.

Dovedind tonul, eu *aici* nu pot arăta totdeauna și cu dovezi contrariul; aceasta o fac la prilejuri, în monografiile și studiile mele; totuși nici dovada nu va lipsi, o voi indica, cel puțin.

Iată așa dar, o galerie de scriitori clevețiți!

Iancu Văcărescu.—După o biografie amănunțită—la ce, dacă omul n'ar avea valoare?—d. Iorga trece la analiza și critica operei. Vai de poet...

Este vorba de *Primăvara amorului* și de sosirea (anacronistică) a zeului Amor la casa poetului. Vai, acum de critic...

„O bucată mai înlinsă: vedenia lui Amor care vine să vadă în somn pe un poet *deprins a-l deschide deseori ușa, dar care se face, data aceăsta, pentru public, care nu trebuie să aibă prea rele idei de un tînăr ispravnic*, a nu-l recunoaște. Cu Amor, care vorbește mult și înflorit făcînd destăinuri de care „*dulcele Iancu*” nu mai avea nevoie, cu domnul mic al vieții sale, tînărul boier în vilegiatură pe „dealul” de lângă cetatea marilor ruine, merge prin văzduhul nopții de vară, cînd în atîta taină argintie sînt înfășurate vile ce se coboară dela mănăstirea din virf a lui *Mihailu Viteazul*, la ale cărui sfinte moaște nu are răgaz să se gîndească un anacreontic Epicurlian în glubea de ultimă modă (I, 34).

A năluci un ispravnic, în giubea, ipocrit, adică: ferit de public este — ironie; și a cere ca *Mihailu Viteazul* să fie de față

și când Amor caută adăpost sub o plapună, este de sigur un naționalism fără gust. Dacă ar fi pe-așa, demult bleții Tirgovișteni, ca ruinele lor și din cauza acestora s'ar fi declarat mănăstire perpetuă, în detrimentul unei cifre... statistice!

Alte tonuri ironice urmează: „conacul *dumisale* ispravnicului”; Amor „zeu *boeresc*, care nu prea obișnuia să calce prin lunca Ialomiței”; altă revărsare de vorbe „ca un alaiu fanariot” (este vorba de versuri!) Apoi (fiind „aplecat cătră toate plăcerile vieții” I, 39):

„...toată această poezie... nu înțește mai sus și nu urmărește nimic mai mult decât izbînda într'o intrigă amoroasă, preluirea unei prietenii și laudele competente ale unchiului” (I, 38).

Nu tipărea, fiindcă el cu boerimea „n'avea nimic a face”; iar cit despre mulțimi „pentru sufletul lor nu-și simțea nici o înțelegere”;—afirmații gratuite (I, 38).

Cîntece viteze *a scris*; dar fiind prea amoros, nu se *poate* să le fi scris; deci d. Iorga hotărăște că *nu* le-a scris: „viteze, nu!” (I, 40), deși—există!

Ce însemnează acest ton ironic, deprimător, chiar dela început? Eu nu înțeleg.¹

„Iatacul” este cuvînt de compromitere la d. Iorga. Astfel (I, 254) Hrisoverghi are bucați ce „par culese din gura lăutarilor și miroase ca etacul de bătrîn al lui Conachi”.

Înaintînd în carte colectez acum tot ce-a zis d. Iorga despre Văcărescu, pagină cu pagină.

I, 44 (notă): „învățat și fin poet aristocratic”.

I, 47: „drăgălașa și zglobia lui simțire”.

I, 155: la cea dintăiu înființare a oștirii, cînd idealul ce părea că se mișcă în cutele steagului cu vulturul.

„Adevărata inspirație pătrunde în iatacul vornicului Iancu”...

- Totuși el rămîne.

„Poetul muzelor de salon cu benghiu în colțul gurii și cu ochii rîzînd sub bucele pudrate”.

I, 197: „pîedul pentru poezia mai înaltă și incapabil de o dezvoltare a talentului său, pe cînd degetele sapă răbdător pușinele versuri ale unei dedicații sau ochii îi urmăresc, în fundul albastru de ciubuc vechiu sau de figareță nouă, versuri de iubire din alte timpuri”.

1 Totuși, Văcărescu are până acum și după d. Iorga versuri de „adevărată frumuseță”, „unele neobișnuit de puternice”, „notații diantine, necrezul de dibace”, „puternice”; este chiar „om nou”, „talent”, iar, în „restimpurile dintre petreceri” lucra „cu simț pentru greutatea artei adevărate”. Toate acestea nu l-au putut scăpa de spectrul lui Mihai și de giubeaua de modă nouă!

Adică : îmbătrînise acum ? ; criticii multe știu !
I, 202. Dar dacă-i vorba acum a scădea pușintel pe Cîrlova, dăm ceva și lui Văcărescu ; adică :

„Dacă e vorba de slava strămoșească o știm din Văcărescu“...
„*Pastor Fido*, venind în jără, a trecut însă prin *cămrile* boierului Văcărescu și de-acolo-l știe Cîrlova“.

„Privești o cunoaștem ; ni-a zugrăvit-o — nu mai rău — în versul scurt al lui Metastasio, Iancu Văcărescu el însuși, care și-a schițat cîmpia lui din marginea Ialomîței“ (I, 202, 204).

II, 169. Pe la 1845 :

„Văcărescu își mintuise acum cu desăvîrșire cariera, vîoia doar' în cei dintăiu ani ai tinereții“.

II. 171 : „*boterul* nostru, meșter de *glume cupidonice*“ ; versuri „proaste“, cătră Liszt ; deși mai sus (I, 197) era incapabil de evoluție, aici : canțoneta romantică, balada poezilor noi și cîntarea versului popular, „*inovații* ale altora sau modele de curînd crelate în Apus“ — anume, care decurînd ? — „nu puteau să lase nesimțitor pe Văcărescu“. Deci are și el barcarole de exemplu, iar

în alt gen, *Piază rea*, *pretinde să întreacă* tragica „*Cloanță*“ a lui Alecsandri, căci doar' și aceasta are în mințile sale

De singer bete
De-alun nuele ;
Frige și fierbe pe trei ulcele :

ca și la Alecsandri, pe care-l cunoaște *deci și nu vrea să-l lase a domni singur... și aici aleargă... telele... dar răsună silabe capricioase : Hrum, hrumb, burumb*“. „In zadar vin baba Neacă, moș Crăciun, care așa povestesc și spun, — ei nu știu să vorbească cu *boterul* și deci, *nici dumnealui nu știe ce să ni spuie nouă*“.

Anumite taine nu se mai pot învăța dela o vîrstă înaintea, mai ales cînd ucenicul e o persoană așa de *simandicoasă*“.

Dar de unde știe d. Iorga, că Văcărescu a voit să întreacă pe Alecsandri ? Că nu a voit să-l lase a domni singur ? Și de unde-și ia — a citea oară ? — curașul de a-l ironiza ca „*simandicos*“ ?

Surprînși aflăm, însfîrșit, că istoricul *nici nu l-a cetit pe Văcărescu*, ci l-a „*răsfolt*“ numai ! — căci zice (II, 172) :

„Și cînd ai mintuit de *răsfolt cine l-ar putea ceti în adevăr* ? — uriașul volum, plin de copilării, de non-sensuri, de stîngace imitații și de rîvniri zadarnice, te gîndești ce bine ar fi făcut vornicul Iancu să rămîie în cercul său de societate, să-și cînte zilele și slăpinele în *cămrăușa umbroasă, plină de mirosul dulceag al odogaciului* și, doar, să se zmulgă dela ușoarele versuri ale închisorilor amoroase pentru a săgeta cu o epigramă *ad hominem* pe un tovarăș, nesuferit, de nume mare și de boerie, ca în : *Vel mincinoase boier prea mare* etc.“.

Așadar : d. Iorga tratează pe Iancu Văcărescu ca pe un tip din vremea regenței ducelui de Orleans, trăind într'o rețea de „intrițe amoroase“ ; vrednic să figureze într'o cameră din *Gil Blas*, deși avea giubcă, ciubuc și papuci de prin Orient. „Iata-cul“ devine la d. Iorga cuvânt caracteristic peiorativ ; și se va găsi și mai târziu ; poetul la „Iaiac“ trebuia să rămie și la epigramă. Pentru a arăta ce greșit este a judeca astfel, pun o singură întrebare : Dacă Văcărescu s'ar fi mărginit la ce-l mărginește d. Iorga—ar fi fost el acel îndemn spre literatură, drept care ni-l arată toți contemporanii : Eliad, Alexandrescu, Boliac, Voinescu etc.? ¹

Ioan Eliad (Rădulescu) suferă același maltratare, ca om și ca scriitor. Iau la rînd notele satirice, care cad asupra-i ca o ploaie

I. 67 : „era o năitură practică, de țirgovel și boierinaș, menită a face versuri și multe alte lucruri, fără să aibă însă nevoiea, izvorul firesc al poeziei“.

„pecețea de originalitate a sufletului său era mai mult hazul, aplecarea către ironie“.

I. 68 : „nu ți-e drag niciodată, fiindcă prea și-e drag el lui însuși“.

Deci, până acum, un orgolios artificial și ironic cu alții și poet de ocazie.

Apare, însă, gramatica lui (1828). Eliad devine „o minte desăvirșit de limpede, cu bun simț și tact ales“ (I, 72), cu „minunat talent de autodidact“, care însuși își face o bună limbă modernă, în care să exprime ori ce idei abstracte“ (I, 72). Deci este și „luminos spirit“ (73).

Cu toate că isprăvi o astfel de faptă mare, Eliad rămîne minte limpede, om harnic, spirit practic, isteț, dar nici de cum nu este—„focos patriot, jertfitor pentru neam“.

Ca să crezi o limbă literară, nu este nevoie de foc patriotic ! Ea se face cu răceală și fără jertfe (I, 116) !

Poet ? Deunde ? ! Cu lira „cam spartă 'n coarde“—„bietul“ dascăl și gazetar începe a traduce pe Lamartine, fără a reuși ; d. Iorga îi cere—la 1823 !—chiar tot „diafamul“ *Lacului* (I, 117), ușor-ul și lin-ul, legănător-ul și neguros-ul lamartinean, pe care încă nimeni nu ni l-a dat. „Bietul dascăl“—! Totuși Eliad poate „atinge în adevăr inima“ (118) ; poate deveni—„întemeietorul romantismului românesc“.²

1 Pe-aici este vorba de ediția lui Voinescu, care ar fi publicat-o, fiindcă poate dorea „a face o faptă plăcută lui Vodă Bibescu, a cărui soție, smulsă dela cel dinlăiu bărbat, după o lungă iubire, cunoscută tuturora, era vara lui Iancu ; poate... ; și a sporit-o (era de dovedit) cu „versuri de-ale Văcăreștilor mai vechi“. Poate acela nu-i probabil ; iar Văcăreștii vechi sînt o problemă care—nu rezolvă în trecut.

2 Dacă la p. 119 era întemeietor, pentru ce, la p. 245, se mai spune (ironic) că 'n prefața la *Maria Tudor* Eliad ține „să arate că știe și el de biruința școlii celei nouă“ ?

Și totuși, el dase *Cîntarea dimineții* numită de d. Iorga, la pagina 334, „cea mai frumoasă poezie a lui Eliad“. Iși reparase, pentru un moment,—spărtura lirei!

Ne aflăm acum în anul 1836.

La pagina 119, în versuri, Eliad nu avea „delicateța ritmurilor“, nu avea nici „armonia silabelor“; acum, în proză, are (p. 157) „limbă frumoasă, proză cadențată, plină de armonie“. În versuri este tot greoiu.

Pe cînd apar acum tinerii, autorul rainelor țirgoviștene, Eliad

„s'ar crede umilit dacă n'ar dovedi că și el poate înșira silabe în capătul cărora să așine mărgica albastră a unei ruine“ (I, 197).

Bolierinașul mai bătrîn se susține deci, forțat, între tinerii fii de bolierinași!

D. Iorga îl opune tinerilor; ca bătrîn, precum arătarăm și noi mai sus. Criticul Iorga se oprește, deci, și-l descrie cu—furiș, așa (I, 256-257):

„Eliad era, fără îndoială, un om foarte isteț, cu un bun simț deosebit, răpede înțelegător al lucrurilor celor mai deosebite, autodidact chemat a prinde și a-și însuși tot ceiace-i trecea înainte, pe aproape sau mai pe departe, scriitor mucalil și viclean, în stare a-și îmbrăca în forme smerite pălîmile și pornirile despotice.“ Era unul dintre aceia care pot avea totdeauna ultimul cuvînt, fără să știe încotro se va îndrepta discuția și care pot lua orice poziție, fără a le ataca de față, ci numai prin dibace încunjurări, pe drumuri neașteptate. N'avea însă nici cunoștinți sol de și felurite, n'avea nici un înalt ideal spre care să-și fie ochii îndreptați în orice încercături ale vieții și primejdii ale lumii, n'avea nici adevărata simțire pentru orice ar fi: pentru frumusețe, pe care n'o putea da și pe care nu se dovedi în stare s'o înțeleagă la alții; pentru țară, pe care niciodată n'a înălțat-o în rînduri sau versuri care să tremure de durere sau bucurie; pentru neam, căci era doar în țesătura sa intimă un om al veacului XVIII, un raționalist filantropic, care era bucuros de un singur popor, cu un singur suflet și o limbă unică, turmă a tuturoră fără păstor, trăind bună viață automatică, și nu era în stare a cruța pe cei mai slabi decât dînsul, a încerca să le întărească aripelă încă fragede, a le găti în marile sole întreprinderi literare un bun cuib cald, în care să se pregătească pentru încercările și furtunile de afară: îi plăcea să patroneze fără să ajute în adevăr, și nicio durere nu juica să fie mai mare pentru dînsul decât să vadă pe ucenic, pe cirac, epitropisitul său zburîndu-i alături, pe planurile largi de aer ale înălțimilor cugetului, spre soarele veșnic al frumuseței. Toată acțiivitatea sa după 1835 ni-l arată astfel: mic de inimă față de oameni, nedestoinic față de schimbările firești ce se făceau în toată viața noastră, nehotărît asupra drumului ce trebuia să urmeze și asupra chemării ce poate să mai aibă, pierzîndu-se pe cărări unde nimeni nu era dispus să-l urmărească, dar oprindu-se îndelung în poziții acum ciștigiate, scormonind pămîntul în locul de uade făcuse odată să țîșnească apă și din care acuma frămînta un noroiu netrebnic“.

Pentru a complecta această furioasă—și pentru ce oare

1 Dacă era și de un „bun simț deosebit“.

furioasă?—caracteristică, se adaugă, la p. 258—259, că la Eliade, și punctul de vedere creștin „se pare“, dar nu este categoric, sincer; că simțul de îndrumător i s'a „tocit repede“; că era stăpinit de „egoism ațîțat de succesele unei tinereți biruitoare“; și că dă „impresia unui om aruncat de împrejurări în rîndul întăiu“, „l-ar durea parcă o vorbă bună aruncată începuturilor tinereții“.

Mai bine nu s'ar fi născut „bietul“ dascăl, nu-i așa, cetitori? Dar care tîlă literat, nu a fost lăudat, ocrotit sau înaintat de el? Cîrlova, Alexandrescu, Fața, Bollac, Bălcescu, Muleanu, Bollinteanu, Aristia etc. etc. apar împrejurul lui; Negruzi însuși apare; Alecsandri este reprodus imediat. Aceasta-i.. inima mică!

N'avea ideale? Dar limba românească nu-i era unul din cele mari? Dar dacă el, cu spiritele din secolul XVII a crescut, ce istoric, ce simț de dreptate îi va cere să aibă ideale care apar—mai tîrziu? Și apoi de cînd creștinismul și cosmopolitismul lui pot fi scăzute din rangul de ideale? Din țară n'a făcut dela început un ideal—in *Cîntarea dimineții*, cel puțin (după d. Iorga, cel puțin)? dar și în *Noaptea pe ruinele Tirgoviștei*, în *Mihaida*, în fabulă? Avea idealele vremii sale; și—rău doar ațita se poate spune că nu le servia grandios, ci—cum putea. Ce grandioasă îl înlesnea, însă, epoca sa? Mai departe: Cînd idealul feminin și-l apără furios, cine se supără că și l-a apărât? Criticul d. Iorga (p. 259).¹

În vremea aceasta Eliad „zbîrnăe“ din liră!

În loc de-a zbîrni, mai bine „adîncea regulele sale, mergînd până la *principii filozofice* stabilite în ultimele decenii în Apus“ (p. 260); iată o frază al cărui înțeles real îl vom aștepta multă vreme în zadar, de oarece este seacă de orientare, de înțeles. Care decenii? Care principii filozofice? Care reguli? În filologie și istorie—le-am alege noi—*astăzi* pentru el—*atunci*?

Eliminînd cîteva mărunțușuri, salt la p. 269, la *Muzeul național* (1836), foarte fără rost literar. Totuși, nu înțeleg nimic din fraza (I, 269):

1 Unde serie: „Grigore Alexandrescu, învrăjbit cu Eliad pentru nemernice motive personale“, lipărește o fabulă; Eliad o critică; — „pentru cine știe ce lucruri petrecute între ei“ și îi dă fățișe „atacuri nedrepte“. Cine știe ce lucruri fuseseră—o dragoste neîngăduită. Ce are a face..

Relativ la *Idealele* lui Eliad, observ că ele apar limpezi din scrierile de tinerețe. Cine numai „răsfoește“, însă, nu le va găsi. Pe la 1836 Eliad credea că „sîntem în ajunul unei alte lumi și împărășii, la care toate geniurile pămîntului se silesc să ajungă; și poezii și zugravii acelei generații vor putea să descrie serafimii și heruvimii mai bine“. *Gazeta teatrului național*, 1836, p. 42. Cit pentru artă și frumusețe, tot acolo Eliad spune că „a scri cu scop, a avea în capul său o țintă morală“, va să zică a cunoaște *natura*, a cultiva *adevărul* în artă; iar, cînd cere poetului să fie *personal*, îi cere să scrie ce *cunoaște* și ce *simte*; ca el în *Visul* de exemplu.

Dacă în ea se tipări corespondența dintre Eliad și Negruț, aceasta se datorește numai dorinței celui dintâiu de a se face plăcut stăpînului.

Adică: slugă cu „stăpîn“, pentru a se face plăcut lui Mihail Ghika ? Și alt motiv, din acele scrisori, nu reese ? Era aceea corespondență de însemnătate literară „numai“ un act de slugărnicie ?

Intreb: Acesta să fie tonul în care are să se vorbească, în istoria literară, despre un Eliad ? În locul *explicației* din timpul său, din mijloacele sale, din firea sa, noi să punem *exagerarea, desfigurarea și insulta* ?¹

În volumul al doilea Eliad este iarăși vioiu, cu vervă (II, 156); are și unele idei frumoase, dar este „lipsit cu totul de simțul istoric și de o înțelegere a logicei lucrurilor“ (162); ba (într'un moment de liră ne-spartă!) dă chiar *Zburătorul*.

„ Operă clasică, singura poezie egală și definitivă a lui Eliad“.

Dar în *Mihaida* suferă de „noțiuni transcendente“... ca Hugo, la el „stîngaciu“ legate; de „personajii de închipuire rău nemerite“; dar totuși, la urma urmelor, ar fi putut să dea o „frumoasă poemă epică, plină de scene reușite și de dialoguri scinteitoare de idei“ (166). Și traducerea din Viennet fac „impresia unor puternice și spirituale lucrări originale“ (168). Criticul s'a îmblițnit acum; la p. 209 este chiar de părere că, pe nedrept uitarea a cuprins toată opera literară a lui Eliad.

Printre cloclii ei nu s'a înșirat și d. Iorga cu nemeritele sale asprimi ?

G. Asachi este predilecția d. lui Iorga. Cu *el* se compară, *el* este măsură. Și totuși!

„Asachi n'a pătruns niciodată în tainele cele mari ale graiului nostru, ci a rămas todeauna între catehumeni (I, 21).

El are însă „simț ales pentru armonie“; tale versuri „ca în marmoră antică“ (I, 45); are ce-i trebuie „unui poet mare“ (47). Ce nu are ? Mediu și o *ființă superioară* în viață, pentru a și fi—mare.

„Forma însă, cînslea scrisului, răbdarea în prelucrarea lui, respectul pentru modelele veșnice, *conștiința chemării sale*—acestea nu le-a părăsit niciodată“ (I, 47).

Ași fi dorit ca un cuvîntel să distingă aici, mai clar între *ființă superioară* și *conștiința chemării*.

1 La capitolul desfigurării, așez și afirmația (II, 245) că Eliad se uitase „cu dispreț în literatura mai veche“ romînească! Se știe că el adora aceea literatură...

Deci Asachi întrece pe Eliad în „reputație“ (106); deși, a-
daog eu, reputația și, mai ales, influența lui Eliad a trecut în
Moldova, dar a lui Asachi în Muntenia—nu!¹ Reputație deci,
deși (II, 115) „nu căută, nu treziă și nu vroia să călăuzească scri-
sul nimănuia, dar, cînd scria, regăsea vechiul avînt; ba era
„clasic“, ca de pildă (citează d. Iorga I) în versurile cu vocativul
pleonastic :

Din tronul cel de stele,
O Doamne, iea aminte
De fiii tăi, părinte.

Ce-i, oare, aici „clasic“ ?

Noroc, că în rusofilism, acest „umilitor al neamului“ „întrece
mult pe Eliade“ (I, 179), altfel laudele n'ar conțeni. Lauda re-
începe la analiza *Poeziilor* cu prefața din Mart 1836. Urmează
deci, în felul *enumerației* caracteristice, șapte pagini de citate
despărțite prin scurte comentarii. Afară de cîteva, citatele—des-
mint laudele.

Dar, fiindcă la pagina 212 Asachi iarăși este „marele poet
al silabelor și ritmelor“, să dau și eu cîteva probe de poet de
silabe (!) și ritme (!), după ediția dela Văleni (1908) :

N'au Golcondei măruntae.
Nici a Mexicului plaie
De acest odor mai sfînt—
(P. 48)

Acesie nația
Vor să reforme,
Trezî-vor spiritul
Ce încă dorme !
(P. 156).

Pe cînd Ciclopîi, faurii,
Sufîind cu-ale lor foaie,
Supt loviri gem ilăile
Ce-ascut săgeții lui Joaie !
(P. 228).

Dealtfel despre Asachi, d. Iorga are părerea pe care însuși o
avea despre sine, adică despre clasicism și armonie—fără gra-
matică și sintaxă !

Vasile Cîrlova este maltratată cași Văcărescu, cași Eliad.

Pentru ce Cîrlova ar fi o „figură enigmatică“ (I, 199) eu
nu înțeleg; eu îl știu perfect—clar. După d. Iorga el are „entusi-
asm romantic“ (200), dar nu este „un adevărat și deplin ro-
mantic“; nu este „patriot revoluționar“, nu știe trecutul, ca să

¹ Vezi la p. 114. și comparația între tiparul *A'binei* și *Curierul*,
explicat între altele, prin „legătura cu mullă lume din Apus“ !

poată „vedea și înțelege în el“, nu crede în viitor, pentru că nu vede în viitor—de unde le va fi știut d. Iorga toate acestea ? ; este un ecou al veacului XVII (fiindcă ruinele lui Volney au apărut în 1791) și al veacului XVIII (care este numai „abstract“); fiindcă poetul (care scria și grecește și va fi cunoscut și mitologia romană), vorbește despre Saturn, acest individ devine la d. Iorga

„Un zeu roman, care vine din saloanele veacului al XVIII-lea,

fiindcă amintește despre Eho, mitologica, ea trebuie să fie

„Venită dintr'un dulap de antichități ale școlii tezușilor

avînd rolul a

scoale și ea, *bătrînica*, suspinuri de greutate* 1

Și zefirul din Cîrlova

„e tot un cavaler din Parisul lui Ludovic al XV-lea“!

După *Păstorul întristat*, urmează *Rugăciunea*; poetul are puterea a imita pe Lamartine (a eșit, deci, din veacul XVII și XVIII); are sentimentul patriotic mai „deslușit“, dar cu rezervă:

„Dacă ar fi precis și dacă această precizie s'ar răzima pe cunoștinși și pe simțirea adîncă și trainică ce se desface din bogăția lor, ar fi în adevăr frumos“.

Deci țintele lui sînt „stîngăcii prosaice“. (I, 205). Ca să fie poet al naționalismului frumos, Cîrlova ar fi trebuit să știe multă istorie—deci să nu știe la fel cu contemporanii săi, care știau și mai puțin! Prin urmare și marșul lui are „idei banale“ care nu mai încălzesc—deși, la 1877—78, încă, gazetele le rețipăreau ca fiind încă tot calde!

Să-l îngropăm, deci și pe Cîrlova! Epitaful l-a scris d. Iorga, p. 206:

„Cîrlova nu e astfel un înnoitor; el nu e nici un cunoscător al multor literaturi, (deși cunoaște sec. francez XVII, XVIII și XIX, literatura grecească veche și nouă? G. B. D.), un om deosebit de cult; nu e un făuritor de versuri—niciodată n'a putut scrie un singur vers ca ale lui Asachi, cel dintăiu poet al timpului—; nu e nici un îndrăzneț, un pasionat, un răscolitor de suflete. Totuși el a cucerit vremea sa, a îndemnat pe tovarășii și urmașii săi, el s'a făcut vrednic de a fi cetit și de vremurile noastre prin însușiri care au fost pe atunci numai ale lui. (Deci, totuși, fusese înnoitor! G. B. D.).

1 Lul A. Pann i se permite undeva a pomeni pe Eho, care, la acest bătrîn, va fi fost o—linerică (I, 233).

Acele însușiri erau: simțul ritmului și stăpînirea limbii.

Dacă d. Iorga îl mai cere lui Cirlova „icoane nouă“, pe care nu le-ar fi avînd—deși are!—și „strigăte zguduitoare“, și „rîs șăgalnic“ sau „rîsul de bațocură“ (207)—d. Iorga dă încă o probă că este nedrept cerînd unui tînăr stîns repede prin moarte să fi avut o *personalitate deplin desvălită*, sau comparîndu-l cu Asachi, care a murit bătrîn și a scris, totuși, și versuri foarte... rele! Ceiace înseamnă că d. Iorga încă nu apreciază modestia critică, de-a j. deca cit ai în față, din ce ai în față, nu din ce—după capricii, îți dă 'n minte să ceri trecutul în evoluție.¹

Costache Negruzzi este o figură impunătoare prin utilitatea literaturii sale, din care el își făcuse o dogmă. Ca să înțelegi bine ce a voit el cu cel *Treizeci ani sau viața unui jucătoriu de cărți*, piesă—fie—„fără nici o însemnătate literară“ (I, 239), trebuie să știi ce era atunci jocul de cărți în Moldova; se poate ști. Ca să înțelegi bine pe Zîmbolici, trebuie să-i apropii polemica despre femeile Moldovei, polemică dusă de Kogălniceanu contra lui Sion și susținută (pentru acesta) de *Foaia pentru minte*. Era deci vorba de ceva mai serios decît ce spune d. Iorga, la p. 250, despre picanteriile din—veacul de mijloc al *novellieri*-lor italieni. Negruzzi *lupta* deci cu epoca sa, în felul său. El avea un ager ochiu social; extern, și—intern nu? Totuși, deși în „Iirica personală“ este într'adevăr mai „slab“ (I, 245), nu pot trece pînă la cuvîntul „superficial“ (citată și mai sus de mine) și „fals“ sentimentalism (I, 249).²

Pănăla 1840 Negruzzi ajunsese deci, a fi (II, 31) „singurul al cărui scris n'avea caracterul general, potrivit cu orice viață omenească“ și orice societate a oamenilor—deci singurul original—romînesc.

Se văzu aceasta și în *Lăpușneanu*, în care—este curios—„măcelul după ospățul din urmă... e o *măreață* prîveliște care zgudue“, crede d. Iorga (II, 40), nu zic eu, care *mărețul* îl socotesc aici o categorie estetică rău aplicată.

Trec patru ani; și „Negruț e într'o *scădere văzută*“ (II, 151), deși—nu începe schițele pline de humor țărănesc amestecat cu fină ironie romantică“, „meșter“ în satiră, „înduioșat“ etc, adică viltoarele *Scrisori la un prietin*. Deci: *scăderel*... *Scădere*, deși „are în el ceva din Prosper Mérimée sau din bătrînul Montaigne“ (II, 152)!

1 Un amănunt: Dece traducerea *Hero și Leandru* ar fi „de sigur o piesă de teatru“ (I, 204; ; de ce n'ar fi fost Musăos? De unde iese acel „sigur“?)

2 Pănă aici, nu a fost tocmai demn nici de Asachi, nici de Negruzzi ca d. Iorga să inventeze (p. 247) că acela a tipărit traducerile acestuia din V. Hugo, fiindcă era—căminar, deputat, cavaler văzut la Curte, om cu stare și moșie! Ce are a face?! Nici că *Eliad*, față de Negruzzi, „nu arăta aceleași porniri invidioase“, ca față de alți rivali, fiindcă de el „avea nevoie pentru a-i fi campion în Moldova“! Pentru ce să căutăm meschinării unde ele nu sînt *certificate* de izvoare, unde nici nu *puteau* să fie și deci—nu au fost?

Negruzzi scapă mai lesne de foarfeca critică. Totuși, pentru a împedeca credința (care nu este numai a lui d. Iorga) cumcă el era un nesimțitor ori un simțitor superficial, amintesc că Alecsandri, care l-a cunoscut, a mărturisit altfel. Alecsandri a spus, în biografia sa, prefață la ediția Socec (1872), că Negruzzi avea—*„o inimă ferbinte“* (volumul I, p. VII). Să nu se mai uite acest cuvînt: ferbinte!

Gr. Alexandrescu este—*el*; cu el nu poate glumi nici d. Iorga. Totuși trebuie cusut și el cu o „notă falsă, forțată“ (I, 212); cu „hirtia proastă și litera strîmbă“ a unei ediții (I, 215); cu o „banalitate“ bună pentru „contemporani“, nu pentru d. Iorga (I, 219). Dacă el are importanța bine spusă la p. 226—227, de ce tonul urît, care vorbind fără să fie nevoie despre dascălii epocii îi numește „caracudă didactică“ (I, 207)? Scriind volumul al II-lea, însă d. Iorga nu mai este tot atît de bine dispus. Mai sus am citat de aici o probă de analiză (II, 55); adaog: poezia de amor este „seacă“, nu cunoaște „lumile ispititoare ale tainei“, adică nu este destul de psihică. Ceva și mai la vale ajungem la excursia dela 1842 pe la mănăstiri și aflăm: că Alexandrescu „n’avea pregătirea trebuitoare pentru a înțelege (la Cozia) și acest fel de frumuseță și armonie“—*el, și?*; că ne-a dat, pe lîngă altele, și „ironia romantică, nepărată, a puricilor de mănăstire“ (II, 175), chiar—romantică?; că proza lui Alexandrescu, neglijată, grăbită, precum se știe în de obște, ar fi însemnînd „o nouă direcție“ în sufletul larg al caracterului poeziei moderne a Romînilor“ (II, 173). Notele cu care d. Iorga își mînjește capitolul despre Gr. Alexandrescu pot trece, la urma urmelor; dar că *lărgimea* sufletului s’ar fi arătat în acea proză—*cine va crede?!* Și apoi cum se potrivește să fie larg și’n direcție nouă, cînd, pe la 1842 | 1843 Alexandrescu era, după d. Iorga (II, 96): „prea abstract, prea desilusionat și îmbătrînit în suflet, prea *tocit* în simțirile sale“?

D. Bolintineanu este pentru d. Iorga *o bête noire*. Din primul rînd (I, 186) îl ia *hop* lac’ășa:

„Cu incredere, cu o bogăție de cuvinte abstracte și o ușurință de vers fără pereche, fără idei însă, fără sinceritate, fără pulință de concentrare, de mărginare, de alegere, de autocritică, naiv ecou sonor, se înfățișază Tache Bolintineanu...“

Nimic nu-l adevărat! Toată critica aceasta este nedreaptă—Dar eu întreb numai cuvîntul „abstract“—pentru ce nu ar fi poetic? Despre rest afirm numai că tocmai la „înfațisarea“ poetului, adică la început, este—nedrept și chiar insultător, este cuvîntul că el scria cu o „absolută inconștiență“ (I, 186).

Așa om să întemeeze, deci, balada romînească? (I, 189), cu un „așa de sărac fond personal“! Cîneva ar face un mare bine cercetînd *începuturile* baladei noastre; ce zic? Nu numai ale baladelor, ci ale *tuturor* genurilor, pentru a fixa definitiv pe

inoitori, pe întemeetori și a pune capăt controverselor superficiale, cum este de pildă aceasta, în d. Iorga. De ce d. Iorga scoate pe Bolintineanu dintre întemeetori? Pentru că „nu simte acele vremuri subț înfățișarea lor *deosebită*”—adică *cu toată particularitatea lor*, pe care, abia—azi, o știm din maldăre de documente (și tot nu o știm *bine*, precum o dovediră descoperirile dela Argeș I); apoi poetul nu poate să le creeze nici „măcar în proiectarea unei lumini fantastice, care transfigurează chipurile asupra cărora cade”, ceiace este, pur și simplu, *neexact*. D. Iorga concede lui Bolintineanu că va fi cetit palidele pagini istorice ale lui Florian Aaron și, mai curînd, cartea franceză a lui M. Kogălniceanu; că „va fi urmărit” (nu *va fi*, căci se poate dovedi că *a urmărit*!), „*desigur, însă foarte distras*, literatura istorică nouă”—foarte distras.¹ Dar este, lată, și mai trist.

„Bolintineanu nu știe de obicei (deci uneori știe! G. B. D.) să istorisească, iar să dramatizeze istorisind și balada trebuie să facă a-ceasta—încă mai puțin”.

Nu este exact că el nu știe istorisi; nu este exact mai ales, că nu știe dramatiza!

Dacă d. Iorga pornește dela această falșă pricepere, firește urmează că trebuie să-l presare pe Bolintineanu cu acele ironii, care descopăr în criticul său o atitudine lipsită de orice urmă din acea simpatie, care a fost și în veci va trebui să fie întâia calitate a istoricului literar.

Afară de ironii apar aici și cîteva prilejuri de interpretare: ca de exemplu *morbidezza* romantică; apoi *ideia poetică* (192) ia care volu reveni în altă parte; apoi fantasticul și originea lui (193).

Analiza-l reia pe poet în volumul III, p. 37. Cu un *hop* identic: că nu are simțire veșnic nouă; că-i lipsește „privirea iacomă de a prinde frumusețile firii”—d. Iorga *nu le-a văzut* ce multe sînt și ce fine sînt uneori!—că-i lipsit de experiență de lucruri și oameni—dar la Bolintineanu era *principiu* a nu o condensa mereu în arta sa!—că nu avea „cugetare îndreptată spre întrebările mari”—ceiace iarăși nu este adevărat.

Firește, eu aici, într'o arătare de portrete iorghiste, nu mă pot opri să și dovedesc tot; dovada ar fi cale lungă să ne-a-jungă o voiu face într'un studiu special despre Bolintineanu.

Însă d. Iorga continuă: repetiții, clișee (cite?) etc., la „a-cest răzgîiat bastard al Muzelor” (I, 38).

Bastard. . răzgîiat!

Proza din *Manoil* este văzută numai din partea defectelor (III, 191); a intrigii ușoare în *Manoil*, copilăroase în *Elena* (III, 314); dar rostul criticei ar fi fost să epuizeze semnificația *soci-*

¹ Mai la vale, se găsește alt izvor: „Bălcescu, dela care Bolintineanu și-a căpătat fără îndoială ideile conducătoare” (II, 190).

ală a romanelor, ceiace nu s'a făcut: asta nu fusese întâia intenție a poetului. Și totuși, d. P. Haneș, editînd cele două romane, le-a pus în cap analizele d-lui Iorga, fără rezervă; încă un semn că este nevoie și timpul suprem ca părerile d-lui Iorga să fie supuse unei serioase revizurii.

Vasile Alecsandri are o origine incertă? Nu; este grec. Cu gura jumătate d. Iorga bănuiește că tatăl său, bunicul, străbunicul ar fi putut să fie și—Unguri, deoarece:

„neamul era din părțile Bacăului, unde, în cursul vremilor, s'au bolezat destui *Unguri*“ (II, 50).

La 1840, în *Buchetiera* Vasile Alecsandri nu are „nimic“—„real, simțit cugetat adînc, reprodus exact“ (p. 54); meritul este că povestește întâia oară despre Italia. (Semn că o—simțise!).

Însă Alecsandri începe a scrie piese: și d. Iorga constată că, plecat din țară naiv, la întoarcere—deci înainte de *Buchetiera*—era

„înzestrat acum cu puterea de observație a unui spirit viu, trezit prin celiri alese, cu termenul de comparație al unei civilizații făcute pentru fericirea celor mai mulți, cu norma de judecată a unor principii superioare în viața politică și socială“—(II, 84).

Scriind *Buchetiera*, observarea... existentă, fusese absentă.

D. Iorga analizează apoi amănunțit întâile piese; și bine face, deși scapă și o idee contestabilă (85: „nu vede încă până în lumea curată, patriarhală și bună a țăranilor“), ba chiar în contradicere cu alta (91: „Aceasta e poezia poporului“). Contrazicerea se păstrează la p. 96, unde se apreciază poeziile din calendarul lui Kogălniceanu, cărora li se contestă energia poeziei populare, de oarece (II, 96).

„E poezia unui om cult, tinăr, fericit, bine primit pretutindeni (de aceia nu are energie! G. B. D.) și mult lăudat, (de aceia nu are amărăctune etc. G. B. D.), a stăpînului de moșie care nu vrea să vadă durerile, ce nu culează nici ele să vie înaintea lui“.

Să mi se dea dovadă că nu a voit să vadă durerile! Nu se va găsi niciodată.

Le va găsi însă, în scrisorile către I. Ghica, de pe atunci, scrisoarea 'n care se spune că un țăran revoltat contra boerilor îi spunea lui Alecsandri, care-i atrăgea atenția că boerii sînt tari, că „parul are două capete“; se va găsi, la acest cuvînt, comentarul satisfăcut al lui Alecsandri: Țăranul acesta nu este Roman voinic? (Citez din memorie). Nu voia să vadă? ¹

1 Se știe că boerii moldoveni cunoșteau bine poporul. Bolintineanu, vizitîndu-i la 1857, le scrise, în călătoria la Moldova, un certificat frumos:

Il lăudase prea mult până acum? Să mai scădem puțin. Prompt: *Curcile* „sunt o inspirație cam banală“ (III, 25); în *A-jio la Moldova* (1844 și 1848) este „manieră“; în *Inturnarea în țară* care nu-l duce în „trăsură“, ci în.. sanie, un vers frumos, energic: *Piei străinătate, iată țara mea!* devine la d. Iorga „brutal strigăt“ (26); dăruoasa dedicație, *Umbrei lui Nicu Ghica* devine la d. Iorga „prosaică“; chiar și acoperirea poetică—povestnică din *Mărioara Florioara* are „amănunte brutale“ și rămase „fără motivare poetică sau morală“ (30), ceiace iarăși pune o chestie ce nu se poate decide în treacăt: motivarea în poveste. Totuși „Alecsandri se dovedea *astfel* cel dintăiu poet“. Cel dintăiu da, dar—*astfel?*!

Scrînclobul acesta critic: jos-sus, sus-jos, se oprește un moment la pagina III, 131, unde 'ncepe regalitatea lui Alecsandri, unde 'ncepe printr'o comparație cu Alexandrescu, Donici, Boliac, Rosetti, Negruzzi, Asachi, Eliad..

Ce are: și ce nu are Alecsandri?

Alecsandrescu . . inspirație, putere poetică, spirit caustic (superioare)
 Donici mai mult simț al limbii. mai multă imlădire, familiaritate, elasticitate, ritm, forme nesilite.
 Boliac și Rosetti . . mai multe idei, credinți mai puternice.
 Asachi cultură mai mare, mai adevărată¹
 Eliad umor.

Se accentuează apoi, în continuare (II, 131):

„Deci: nici idee poetică, nici simțire puternică, nici răsuneț al unei vaste culturi, nici spirit ales (nu fusese în comparații G. B. D.) și, vom adăogi, nici închipuire—care lipsește, de almintrelea mai tuturor scriitorilor noștri din acest timp—nu deosebesc mai ales pe Alecsandri“.

Și totuși, el este cel dintăiu scriitor..

De ce oare?

Cetind, tremuram de așteptare.

Pentru că—scria!

De ce scria, scria, scria?

Pentru că nimic nu era în stare să-l abată dela scris: nici viața socială, nici cea sentimentală, nici politica. Și de ce nu-l abăteau? Era grav (133):

„Ca toți boerii din Moldova, el (Ștefan Catargiu) petrece o parte din an la țară. Această dătină a Moldovenilor, a trăi șase luni și mai mult la țară, printre țărani și o viață cîmpenească, îi fac să fie Romîni, adică să simtă, să gîndească, să se exprime romînește“—De ce ar fi făcut excepție, tocmai poetul Alecsandri?

1 Cu adaosul: „decît a tinărului laureat prin voința nației!“

„—pentru că el era prea superficial ca o credință să i se poată înrădăcina adînc în suflet și pentru că era prea curînd ca lupta să-l tîrască în virtejul ei sălbatec“.

„Apoi, tocmai pentru că personalitatea lui nu era hotărîtă îndeajuns, pentru că *un sistem de idei* nu însuflețea scrisul său, pentru că nu-și recunoștea chemarea de a înnoi într'un senz care să rămie neschimbat—el era mai în stare decît oricine să urmeze *vreamea*“.

Dacă aici n'ași sta de vorbă cu d. Iorga, ci cu oarecine altul, apoi, pentru acest pasaj, *care negă toată ființa socială și politică a lui Alecsandri*, ași găsi ușor cuvîntul ce-l merită negațiunea aceasta, cu a ei miople...

Ce are a face că îndată, raportînd despre teatru, d. Iorga *trebuie* să facă aprecieri care nu mai susțin caracteristica citată?!, Aici *ca va*; Egor este tip „bine desemnat“ (III, 140); Chirița „și păstrează pînă astăzi însemnătatea“ (141) etc.. Dar cu toate acestea, poetul *nu* are (646).

„O adevărată îndreptare critică și concepții despre ce e firesc și nefiresc, scuzabil și nescuzabil, vrednic de osîndă și vrednic doar, de un zimbet trecător în clipele de prefacere ale unui popor; nu poate exploata, după cuviință, cu seriozitate și simț de răspundere, un tip reprezentativ, care înfățișază unul dintre curentele în luptă“.

Nu pricepea chiar nimic!

Totuși, după ce mai cîntă ceva „după rețetă“ (147) și mai trece și prin Spania unde înțelese „cît putea înțelege cineva cu cultura lui *istorică*“ (147).—Se pretinde că, la noi, numai noi, istoricii, știm tot, pricepem tot, lecuim tot?! Alecsandri, ajunge în Maroc. Aici iarăși înțelege: (148)

„Paginile despre viața Evreilor în Maroc, cași judecatis asupra civilizației marocane sînt pline de o adîncă, și adevărată observație“..

Ci sînd în țară, Moldovean fiind, glas avînd să întrebe, glasuri înțelegînd,—nu observa, nu pricepea, acolo, în Maroc, pricepea din trecut!

Deși poet „cu rețetă“, la p. 153 primim satisfacția că *Sentinelă romîna* este socotită.

„una din cele mai îndrăznețe creații ale unui poet, pe care de obicei avînturile îl sperie“.

Și în timpul luptelor pentru unire poetul Alecsandri „nu s'a ridicat la marea înălțime a unui îndrumător“ (III, 235); *Moldova în 1857* este un blestem lipsit de energie (257)—în toate strofele?

Dar la un pas de-aici Alecsandri cîștigă iarăși,— pe nedrept însă:

„Inșăși ziua cea mare a unirii e prevestită într'o odă care trece sub numele lui Ion Alecsandri, fratele poetului... Ea are ritmul și

unele elemente din *Anul 1848*, începînd chiar cu aceleași cuvinte. *Cu greu am putea admite ca al doilea Alecsandri, care n'a fost însă străin de literatură, să fie autorul acestei frumoase bucăți poetice, plină de un puternic avînt și turnată într'un gratu desăvirșit*".

Chestia se poate lămuri: *Odă la unirea Romînilor* este a lui Ion Alecsandri.

În 27 Noiembrie 1862 Vasile Alecsandri scrisese o scrioare, în care însuși o atribuia lui Ion (Manuscriptul Academiei 3351, p. 9), zicînd „Printre hîrtiile mele am făcut două descoperiri, *doă* poezii care datează cam de mult. Una (și unică) *compusă de fratele meu la anul 1857 și ceialaltă, scrisă de M. Millo, artistul dramatic, la 1851. Amîndouă merită de a le publica într'un număr din Convorbiri*“. „Poesiile ce ve trimiți pot servi ca documente la un studiu psihologic a timpului care a precedat epoca actuală“. (Vezi și *Convorbiri*, XIX, p. 187—188. Vezi și I. Chendi, *Scrisorile lui Alecsandri*, p. 132, 138). Dar vezi și *Ateneul român*, 1861, p. 187; și însfîrșit vezi *Concordia* din 16 Mart 1857, unde a apărut întîia oară și unde, la pag. 51, diferențînd pe autori, se spune că înainte a publicat două poezii de Vasile, distins deci bine de—Ion. *Concordia, Ateneul și apol Convorbirile* nu erau dovezi destale că Ion este autorul?

Să revin însă la caracteristica d-lui Iorga. După d-sa, Alecsandri are regalitate, dar nu este rege; are opere, dar izvorul, personalitatea sigură nu o are; opera lui este spumă fără vîl și mare.

Dacă istoricul nu *vrea să vadă* ?!

Încă o probă de pripă privitor la Alecsandri, este din *Bucovina Hurmuzăchenilor* (1849 Iunie 15). Într'o *mie și una de fantasmă*, tradusă din Dumas (neterminată însă) apare *Cîntecul morlac*. După d. Iorga cîntecul (deci și traducerea ?) trebuie să fie a lui Alecsandri ! Dintr'un condeiu se pune deodată o problemă: El sau altul a tradus pe Dumas, în *Bucovina* ? El, zice d. Iorga, fiindcă numai el a *putut* scrie versurile:

În stabila mlăștinoasă,
În prăpastia glodoasă
Este-un trup de hoț vesit,
Ce cu dreptul a murit,
Căci el, ca un blestemat,
Pe Mărioara au înșăiat.

A lui inimă-l sfărmată
De o pușcă 'nveninată;
Din a lui spurcată gură
De trei zile sînge cură
Și pămîntul s'o roșit
Și el încă n'o murit.

Trecători, de vă veți duce
Pe-acolo, vă faceți cruce,
Căci acel hoț blestemat
Este un strigoiu spurcat.
Lupii de el se 'ngrozesc,
Corbii de el se feresc.—

Cine mai votează *pentru* Alecsandri ?

Datoria mea era să arăt cum desfigurarea literaturii românești atinge 'n d. Iorga chiar și pe cei mai mari scriitori. Dar nici pe cei mai mici nu i-ași lăsa fără un cuvînt de apărare.

B. P. Mumuleanu este banal, „precum n'ar fi fost, dacă logofătul boeresc ar fi cetit mai mult sau mai puțin“ (I, 42). „Săracul!“; „înriurire populară... grosolană“; „mahalagiu“ (I, 43). Merita așa asprime omul despre care, mai la vale (I, 83) trebuia să se spună că dă, într'o prefață, „o critică socială întregă, aspră totdeauna, dreaptă dela un capăt la altul, luminată de un ideal de îndreptare“? Probă de o „largă pătrundere, așezată înțelepciune care te miră uneori“ (I, 85) ?

Despre Anton Pann d. Iorga știe ce cugetau Alecsandri și Eminescu, care 'n 1877 | 78 își făcea o plăcere să-l retipărească în folletonul *Timpului*. Bietul Pann! era „Anacreon în papuci... într'o odăiță de mahalala... cu ghigilicul pus ștregărește pe capul pletos“ (I, 231). De scoate ceva pentru popor, cărticica e „menită să l facă oarecare cîștig“ (I, 235) prin „nenerelele proaste și grosolane“; de altfel, cași psaltichia din 1823 „menită să-î aducă cîțiva lei“ (I, 232); și înfirșit, „proastă literatură“ (I, 236).

C. Bălăcescu este un critic „vulgar“, „desfrinat“, care nu urmărește nimic (II, 79); nici el, nici Făca n'au avut ideal (83), nu erau conștienți (84).

Andrei Mureșanu „își îngroașă glasul“ (III, 34).

Gh. Baronzi are de toate, nu are sinceritate (III, 197), nici „mai ales o dezvoltare normală a concepțiilor sale poetice ori a formei sale“ (III, 203).

Al. Rusu este violent și nedrept cu Ardelenii (III, 223).

Deși este delicat (III, 224), Sihleanu nu-i prea sincer (III, 212).

Al. Depărățeanu este ironizat, fiindcă vrea să cheme din colibi afară, pe ale soarelui copile, care „pe semne atîta au de lucru“ (III, 216), care scrie despre „revoltă socială inutilă“ și căruia, totuși, i se cere să fi fost de față cînd alții luptau pentru unire“ (III, 217)¹

Toate exemplele constituie înjosirea prin textul discuției literare. Ași zice: este *marea* înjosire, față de care deosebesc pe cea *mică*.

Mica înjosire apare și 'n cîte un cuvînt scurt spus ca în treacăt: *Fabian* este cules de Asachi din „zdrênțe“ (I, 23); „jupînul“ *Carcalechi* (I, 67); *Florian Aron* „topînd puțina-i știință într'un stil apos“ (I, 138); *Eliad*, un lingușitor (I, 116): „Pe

¹ Acesta fiind tonul general, mă bucur că la C. A. Roselli (II, 194) se laudă versuri — „proaste“, ar zice d. Iorga, care (I I, 255). il izbește totuși pentru „logomahia“ sa; apoi pe el și pe I. C. Brătianu împreună (III, 282), fiindcă le lipsește „solidaritate, experiență, simț literar și distincție; cu ei cuvîntarea trece dela familiaritate, la invectivă și amenințare“.

lingă Ruși era un om cu multă trecere tinărul Știrbel. Deci Eliade închină traducerile sale din Marmontel lui Știrbei și soțel acestuia". Fabulistul *Donici* (II, 228), un laș. „Cel mai bun scriitor e acel care nu mai scrie; și pentru aceea căpătă Donici dela părintescul guvern rang și pensie". Cam tot înjosire pare a fi judecata de neglijare despre dreptul canonic al lui Șaguna (III, 200): „Șaguna compilează astfel Elementele Dreptului canonic (1854) *carte tipărită cu litere cirilice*"! Altul este ipochimen (I, 121); ori Anacreon în papuci (I, 230). Alecsandri este căutat în buzunare, căci se zice: In *Modista și cinovnicul* Alecsandri dă știri despre viața de atunci—„Alecsandri nu uită otelul, tractirul" lui Regensburg, unde poate era și el *printru datornici*"—în Iași 1840.

Quousque tandem ?

G. Bogdan-Duică
